

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Allikukivi maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse olemasoleva kaitseala põhjal Allikukivi maastikukaitseala, ala laiendatakse ja kehtestatakse uus kaitsekord.

Allikukivi maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Pärnu maakonnas Saarde vallas Tihemetsa ja Väljaküla külas. Kaitseala moodustatakse selleks, et tagada Allikukivi loodusala koobaste, allikate ja metsaelupaikade kaitse. Kavandatava Allikukivi maastikukaitseala territoorium on olnud osaliselt kaitse all Allikukivi koobaste ja allika kaitsealana. Kaitseala territoorium on olnud kaitse all alates 1976. aastast, kui Pärnu rajooni TSN Täitevkomitee 27. septembri 1976. a otsusega nr 253 „Looduskaitse objektide kohta rajoonis” võeti kaitse alla Allikukivi koopad ja allikad.

Allikukivi koobaste ja allikate kaitseala on praegustes piirides moodustatud Pärnu Maakonnavalitsuse 12. juuli 1991. a määrusega nr 319 „Kohaliku tähtsusega looduskaitse objektide kohta”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala – Allikukivi koopad ja allikad – kaitsekorda ja laiendatakse kaitstavat ala. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) I lisas nimetatud koobaste ja metsaelupaigatüüpide kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab osaliselt (pärast paranduste sisseviimist täielikult) Natura võrgustikku kuuluva Allikukivi loodusala. Kaitseala laiendus hõlmab Allikukivi ürgoru elupaikade kõige väärtuslikumat osa, mis paikneb olemasolevast kaitsealast põhja ja ida pool. Kaitseala laiendamine tagab Allikukivi koopa veerežiimi parema säilimise, metsaelupaikade ning ohustatud ja haruldaste liikide soodsa seisundi ning moodustab piki ürgorgu kaitseala tuumikule vajaliku puhvri.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni kaitse planeerimise spetsialist Meelis Suurkask (tel 516 4997, e-post meelis.suurkask@keskkonnaamet.ee), arvestades Marika Kose eksperdiarvamusega. Eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, looduskaitseseadusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 627 2178, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja SA Keskkonnaõiguse Keskuse jurist Siim Vahtrus (tel 742 4524, e-post siim@k6k.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Allikukivi maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta ja tutvustada:

- 1) Allikukivi ürgoru maastikku, looduse mitmekesisust, ohustatud ja kaitsealuseid liike;
- 2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on allikad ja allikasood (7160), koopad (8310), vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.
- 3) II kaitsekategooria liike ja nende elupaiku – veelendlast (*Myotis daubentonii*), suurkõrva (*Plecotus auritus*) ja põhja-nahkhiirt (*Eptesicus nilssonii*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Allikukivi maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus ning loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Ohustatus ja haruldus. Allikukivi maastikukaitsealale jääb ohustatud liikide veelendlase (*Myotis daubentonii*), suurkõrva (*Plecotus auritus*) ja põhja-nahkhiire (*Eptesicus nilssonii*) pesitsus- ja toitumisala. Need liigid on Eestis väheneva levikuga elupaikade hävimise tõttu.

Tabel 1. Allikukivi maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks olevad liigid

Liik	Eeldus	Kaitse-Kategooria ¹	Punase nimestiku kategooria ²
veelendlane (<i>Myotis daubentonii</i>)	ohustatus	II	ohuväline
pruun-suurkõrv (<i>Plecotus auritus</i>)	ohustatus	II	ohuväline
põhja-nahkhiir (<i>Eptesicus nilssonii</i>)	ohustatus	II	ohuväline

¹ Looduskaitseaduse kohane kaitsekategooria.

² Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria. Eesti Punane Raamat. 2008. Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjon. <http://elurikkus.ut.ee/prmt.php>.

Eesti kaitsekategooria selgitus:

I kategooria liigid on liigid, kes on Eestis haruldased, esinevad väga piiratud alal, vähestes elupaikades, isoleeritult või väga hajusate asurkondadena, ja/või liigid, kes on hävimisohus, kelle arvukus on inimtegevuse mõjul vähenenud, elupaigad ja kasvukohad rikutud kriitilise piirini ja väljasuremine Eesti looduses on ohutegurite toime jätkumisel väga tõenäoline.

II kategooria kaitse all on liigid, kes on ohustatud, kuna nende arvukus on väike või väheneb ning levik Eestis väheneb ülekasutamise, elupaikade hävimise või rikkumise tagajärjel, ning liigid, kes võivad olemasolevate keskkonnategurite toime jätkumisel sattuda hävimisohtu.

III kaitsekategooriasse arvatakse liigid, kelle arvukust ohustab elupaikade ja kasvukohtade hävimine või rikkumine ja kelle arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka.

Haruldased ja ohustatud kooslused. Allikukivi maastikukaitsealal asuvad elupaigatüübid allikad ja allikasood (7160), koopad (8310), vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse.

Elupaigatüübid vanad loodusmetsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad on loodusdirektiivi I lisas märgitud esmatähtsate elupaikadena. Need elupaigatüübid on Euroopa boreaalses piirkonnas muutunud haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana.

Allikate ja allikasood (7160) elupaigatüüp hõlmab eelkõige allikasoid ja ümbritseva soota allikaid, mis on olulised elupaigad mitmele haruldasele looma- ja taimeliigile. Allikad ja allikasood paiknevad seal, kus põhjavesi voolab või igriseb maapinnale: nõlvade ja veerude jalamil. Allikukivi maastikukaitsealal paikneb see elupaigatüüp teiste elupaigatüüpide (vanad loodusmetsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad) koosseisus väikestel aladel.

Koobaste (8310) elupaigatüüpi kuuluvad maa-alused tühimikud, kus elavad väga kitsalt kohastunud või endeemsed liigid. Allikukivi koopad on vesi uuristanud Devoni liivakivisse Allikukivi ürgoru nõlva.

Vanade loodusmetsade (9010*) elupaigatüüp on inim mõjutata või vähese inim mõjutusega metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisoos. Vanades loodusmetsades leiavad elupaiga paljud ohustatud liigid, eriti samblad, samblikud, seened ja selgrootud loomad. Allikukivi maastikukaitsealal leidub vana loodusmetsa elupaigatüüpi 1,9 ha suurusel alal ning loodusliku arengu tulemusena võib elupaiga pindala suurened 5,1 ha-ni.

Soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüüp on niisked või märjad metsad. Eestis käsitletakse seda tüüpi laiamahtlisena, hõlmates sellega lisaks madal- ja lodumetsadele ka lehtpuuenamusega soostunud metsad. Soostuvaid ja soo-lehtmetsi ohustab kuivendamine. Allikukivi maastikukaitsealal asub elupaigatüüp soostuvaid ja soo-lehtmetsad 4,1 ha suurusel alal ning loodusliku arengu tulemusena võib elupaiga pindala suurened 7,1 ha-ni.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Allikukivi maastikukaitseala jääb 48% ulatuses Allikukivi loodusala. Allikukivi loodusala on kohustus kaitsta elupaigatüüpe allikad ja allikasood (7160), koopad (8310) ning vanad loodusmetsad (9010*) ja kaitsealust liiki tiigilendlast (*Myotis dasycneme*).

Allikukivi maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks ei ole seatud liiki tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), sest viimase kahekümne aasta kohta puuduvad leiuandmed. Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek loodusala kaitse-eesmärgi muutmiseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Allikukivi maastikukaitseala territooriumist moodustavad loodusdirektiivi elupaigatüübid 27,6%. Eestis on väga haruldane koobaste elupaigatüüp, mis on kujunenud Devoni liivakivisse. Koopad on talvituspaikadeks käsitiivalistele ja mitmele liblikaliigile. Koobaste haruldusest tulenevalt on nende kaitse kriitilise tähtsusega kõikidele liikidele, kes kasutavad rohkemal või vähemal määral neid oma elutegevuses.

Metsaelupaigad moodustavad kaitseala pindalast 25%. Metsaelupaikadest on Allikukivi maastikukaitsealal esindatud soostuvad ja soo-lehtmetsad (4,1 ha, mis moodustab 17,2% kaitseala pindalast) ja vanad loodumetsad (1,9 ha, mis moodustab 7,9% kaitseala pindalast). Allikate ja allikasoodede elupaigatüüp asub kaitsealal väikeste eraldi laikudena ürgoru kaldanõlva servas metsa elupaigatüübi hulgas.

Allikukivi maastikukaitseala kaitse all võtmine on oluline haruldaste ja ohustatud loomaliikide kaitseks. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud II kaitsekategooria liigid veelendlane (*Myotis daubentonii*), suurkõrv ehk pruun-suurkõrv (*Plecotus auritus*) ja põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*). Allikukivi maastikukaitseala on nende käsitiivaliste oluline pesitsus- ja toitumisala. Allikukivi koopas talvitub põhja-nahkhiir. 2015. aasta andmetel talvitus Allikukivi koopas kaks põhja-nahkhiirt. Suvel peatuvad nahkhiired kaitseala metsades, puuõõnsustes ja vanades pesakastides. Valdavalt on registreeritud igal seirekorral 1–2 isendit.

Arvestades eespool mainitud elupaigatüüpide suurt osakaalu, käsitiivalistele sobiva biotoobi olemasolu ning haruldaste liivakivikoobaste esinemist, on Allikukivi maastikukaitseala moodustamine põhjendatud nii ala loodusväärtuste kaitse tagamiseks kui ka selleks, et kindlustada Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmine.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitseala peamine kaitse-eesmärk on Allikukivi ürgoru maastiku, maastikku ilmestavate looduslike elupaikade, Allikukivi liivakivikoobaste ja käsitiivaliste elupaikade kaitse, siis on kaitseala tüübiks valitud maastikukaitseala. Maastikukaitseala on kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks.

Hoiuala on mõeldud looduslike koosluste ja liikide, mitte maastiku kaitseks, mistõttu ei ole hoiuala sobiv. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme maastiku kaitseks vajaliku piirangu rakendamist (nt ehitamine, metsade majandamine). Püsielupaik on mõeldud konkreetse liigi pesitsusterritooriumi kaitseks ega sobi maastiku kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piir

2.4.1. Kaitseala välispiir ja laiendused

Kaitseala piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (mõõt 1 : 10 000) ja maakatastri andmed. Planeeritava kaitseala kogupindala on 23,7 ha. Kaitseala pindalast on eramaad 13,2 ha (6 maaüksust), munitsipaalmaad 1,3 ha (2 maaüksust) ja riigimaad 9,2 ha (1 maaüksus).

Allikukivi maastikukaitseala koosneb kahest lahustükist, mida eraldab Valga–Uulu maantee, mida ei ole kaitseala koosseisu arvatud. Piir peab olema looduses selgelt tuvastatav ja üheselt mõistetav, seetõttu on piiritlemisel eelistatult kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte: metsateid, kraave ja katastripiire. Allikukivi maastikukaitseala piiritlemisel kasutati valdavalt katastriüksuse piire või looduses selgesti eristatavaid kõlvikupiire. Katastriüksuste piiridest erinevalt on välispiir piiritletud kaitseala põhjaosas, kus kaitseala välispiir kulgeb maantee servas paikneva elektriliini kaitsevööndi kaitsealapoolses servas (kaardistamisel on võetud elektriliini kulgemisjoonest puhvriks 6 m). Kinnistul 71101:006:0159 kulgeb välispiir mööda Alva jõe paremat kallast, st Alva jõgi jääb sellel kinnistul kaitseala koosseisu. Kaitseala lõunapiir kulgeb katastriüksustel 71101:006:0210 ja 71101:006:0108 mööda mõttelist joont,

mis on paralleelne kaitsealal oleva kergliiklusteega. Kaitseala välispiir kulgeb kergliiklusteest 17 m kaugusel (sellise kauguse korral on kaitseala koosseisu arvatud kergliiklustee kõrval olev allika uhtorg ning osaliselt kulgeb piir mööda uhtoru ülemist serva, mis langeb kokku kõlvikupiiriga). Katastriüksusel 71101:006:0108 kulgeb piir mööda Alva jõe paremat kallast, st Alva jõgi jääb sellel kinnistul kaitseala koosseisu. Kaitseala piiritlemisel on lähtutud loodusväärtuste paiknemisest ja ala terviklikkusest.

Kaitseala moodustamisel korrigeeritakse kaitseala piiri ja laiendatakse kaitseala. Kaitseala laiendamisel on lähtutud kaitsealal asuvate elupaikade terviklikkusest ning rahvusvahelisest lepingust tulenevast kohustusest tagada alale jääva Natura 2000 võrgustikku kuuluvate kaitse-eesmärkide soodne seisund.

Kaitseala välispiiri korrigeerimise tulemusena arvatakse esialgselt kaitseala territooriumist välja 5,1 ha ja liidetakse kaitsealaga 12,2 ha. Kaitsealaga liidetavast alast on eramaad 2,6 ha, munitsipaalmaad 0,4 ha ja riigimaad 9,2 ha. Kaitsealaga liidetavast alast 1,8 ha jääb sihtkaitsevööndisse ja 10,4 ha jääb piiranguvööndisse. Sihtkaitsevööndi pindalast 6,6 ha on eramaa ja 1,3 ha on munitsipaalmaa. Kaitsealast välja arvatav ala asub piiranguvööndis ning jagunes maaomandi järgi järgmiselt: eramaa 4,1 ha ja riigimaa 1 ha (teemaa).

Suuremad piirikorrigeerimised leidsid aset viiel kinnistul.

- Kinnistu 71101:001:0366. Kaitsealast arvati välja 3,3 ha suurune ala, mis oli põllumaa kõlvik. Piiri korrigeerimise tulemusena kulgeb piir mööda kõlvikupiiri (ühtlasi mööda ürgoru ülemist serva, platoo piiril). Kaitsealaga liideti 1,5 ha metsamaa kõlvikut. Liidetav ala asub kaitseala tuumikosas Alva jõe kaldal ja on oluline maastikukompleksi kaitse seisukohalt. Liidetaval alal asub ka elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).
- Kinnistu 71101:006:0016. Kaitsealast arvati välja 0,5 ha suurune ala, mis oli põllumaa kõlvik. Piiri korrigeerimise tulemusena kulgeb piir mööda kõlvikupiiri (ühtlasi mööda ürgoru ülemist serva, platoo piiril). Kaitsealaga liideti 0,8 ha metsamaa kõlvikut. Liidetav ala asub kaitseala tuumikosas Alva jõe kaldal ja on oluline maastikukompleksi kaitse seisukohalt. Liidetaval alal asub ka elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning liigirikka madal soo elupaik.
- Kinnistu 71001:001:0078. Kaitsealaga liideti 0,4 ha suurune munitsipaalmaa. Kaitseala välispiiri korrigeeriti nii, et kaitseala välispiir kulgeks mööda allikalise külgorundi serva ja kaitse alla jääks koobastiku lähiümbrus.
- Kinnistu 71101:006:0210. Kaitsealaga liideti 0,3 ha suurune ala. Kaitseala välispiiri korrigeeriti nii, et kaitseala välispiir kulgeks mööda allikalise külgorundi serva ja kaitse alla jääks koobastiku lähiümbrus.
- Kinnistu 71001:001:0128. Kaitsealaga liideti 9,1 ha suurune riigimaa. Piiri korrigeerimise tulemusena kulgeb piir mööda kõlvikupiiri (ühtlasi mööda ürgoru ülemist serva). Tegemist on metsamaaga, mis jääb Alva jõe paremale kaldanõlvale. Kaitsealaga liidetav ala moodustab ökoloogiliselt ühtse terviku Allikukivi ürgoru maastiku kaitsmiseks. Ürgoru nõlvadel kasvavad metsad moodustavad puhverala naabruses asuva intensiivse põllumajandusmaastiku ja kaitseala märgalade vahel ning kaitsevad nõlvasid erosiooni eest.

2.4.2. Kaitseala vööndite piirid

Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit ja üks piiranguvöönd. Kaitsealal on Koobaste ja Tihemetsa sihtkaitsevöönd ning Allikukivi piiranguvöönd. Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsa- ja sookoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimiseks. Piiranguvööndi kaitsekord ei võimalda tagada

metsa- ja soo-elupaikade (nt vana loodusmets (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)) soodsat seisundit, sest võimaldab metsa majandamist ja kuivendussüsteemide hooldamist. Väärtuslike metsaelupaikade säilitamiseks on sihtkaitsevööndisse arvatud metsaalad, kus tulevikus (30 aasta perspektiivis) kujuneksid välja ökoloogiliselt terviklikud metsakooslused ja väheneks negatiivse servaeefekti mõju loodusmetsas (struktuurilt mitmekesiste ja metsakasvatuse seisukohast raieküpsuse saavutanud metsade) elutsevatele liikidele. Vaid fragmente kaitstes ei suurene ala soodne seisund liikide elupaigana.

Koobaste sihtkaitsevöönd

Koobaste sihtkaitsevööndi pindala on 2,4 ha ja see moodustab 10% kogu kaitseala territooriumist. Koobaste sihtkaitsevööndi piir ühtib Allikukivi maastikukaitseala välispiiriga osas, mis jääb Valga–Uulu maanteest lõuna poole.

Tihemetsa sihtkaitsevöönd

Tihemetsa sihtkaitsevööndi pindala on 5,5 ha ja see moodustab 23% kogu kaitseala territooriumist. Tihemetsa sihtkaitsevöönd hõlmab alasid Allikukivi ürgorus Valga–Uulu maanteest allavoolu. Sihtkaitsevööndi piir ühtib osaliselt Allikukivi maastikukaitseala välispiiriga. Katastriüksuse 71101:006:0087 edelanurgast kulgeb piir ülesvoolu mööda Alva jõe vasakut kallast kuni jõe vasaku kalda punktini 25°00'34,7256" E ja 58°09'20,6856" N. Sealt edasi kulgeb piir mööda mõttelist sirget üle Alva jõe edela poole kuni ürgoru kaldanõlva ülemise servani kaitseala välispiirini punktis 25°00'25,044" E ja 58°09'18,388" N (selles lõigus kulgeb piir mööda ürgoru külgorundi põhja paralleelselt kinnistu piiriga kinnistu piirist 65 m kaugusel). Sihtkaitsevööndist on välja arvatud põhikaardil tähistatud võsastunud heinamaa osa ürgoru kalda ülaosas. Ülejäänud osas ühtib sihtkaitsevööndi piir kaitseala välispiiriga.

Allikukivi piiranguvöönd

Allikukivi piiranguvööndi pindala on 15,8 ha ja see moodustab 67% kogu kaitseala territooriumist. Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndisse on arvatud kaitseala osad, kus asuvad majandustegevusest mõjutatud kooslused ja kus ei ole otstarbekas ka edaspidi piirata majandustegevust, sest kaitse-eesmärgi täitmiseks pole see otseselt vajalik. Piiranguvööndi koosseisu kuuluvad suhteliselt noored ja kohati majandatud metsad. Piiranguvöönd koos sihtkaitsevöönditega moodustab ökoloogiliselt ühtse terviku Allikukivi ürgoru maastiku kaitsmiseks. Kuna ka piiranguvööndis toimuv tegevus võib otsesemalt või kaudsemalt mõjutada sihtkaitsevööndite seisundit, siis on otstarbekas seda ala jätkuvalt kaitsta. Allikukivi piiranguvööndi piir ühtib kaitseala välispiiriga ja sihtkaitsevööndite piiridega.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsereežiimi uuendamise vajaduse tingis praeguse vana korraga kaitseala kaitsereežiimi ebaselgus ja ebapiisavus ning kaitsealast väljapoole jäävate väärtuslike alade kaitse vajadus. Kaitseala kaitse-eeskirja koostamise aluseks olid: 1) Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni spetsialistide välitöödel saadud info; 2) Eesti Märjalade Ühingu 2015. aastal koostatud ekspertiis „Allikukivi maastikukaitseala ekspertiis”.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi ning

Eesti Märgalade Ühingu eksperdiarvamust kaitse-eeskirja, tsoneeringu ja kaitsekorra kohta. Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal olevate liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks vastavad piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale, majandustegevuse piiramise astmele ja asukohale on kaitseala jagatud kaheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse määrusega kehtetuks Pärnu Maakonnavalitsuse 12. juuli 1991. a määruse nr 319 „Kohaliku tähtsusega looduskaitse objektide kohta” lisa 1 „Riikliku tähtsusega looduskaitseobjektide nimekiri” punkt 19 „Allikukivi koopad ja allikad”.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita pilliroo ega adru varumist, kuna kaitsealal ei leidu adru ega ole märkimisväärsed roo kasvukohti. Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita poollooduslike koosluste hooldamist, kuna kaitsealal ei ole poollooduslike kooslusi. Poollooduslik kooslus on pikaajalise inimtegevuse mõjul kujunenud loodusliku elustiku kooslus, kus on niidetud heina või karjatatud loomi.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Maastikukaitseala kaitse-eesmärkidest lähtudes ei ole vajadust

piirata inimeste liikumist kaitsealal. Kaitsealal puuduvad liigid, kelle soodsa seisundi tagamiseks on vaja inimeste liikumist piirata.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük. Kaitsealal ei ole liike, kelle soodsa seisundi tagamiseks oleks vaja keelata jahipidamist. Ka maastikukaitsealal asuval veekogul Alva jõel puudub vajadus piirata kalapüüki.

Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud ainult kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Allikukivi maastikukaitsealal on üks puhkekoht, mis asub Koobaste sihtkaitsevööndis Allikukivi koobaste juures. Tegemist on piirkonna elanike traditsioonilise puhkekohaga. Lõkke tegemise ja telkimise piirang on tingitud kaitseala maastikuvaadete ja metsaelupaikade kaitsest. Tule kontrollimatu tegemine on seotud suure tuleriskiga ja koristamata lõkkeasemed risustavad maastikku.

Kaitsealal on lubatud rahvaürituse korraldamine selleks kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud kohas ja kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitsealal on kaitseala valitseja nõusolekul rahvaürituste korraldamiseks ette valmistatud Allikukivi koobaste puhkekoht. Kaitsealal ettevalmistatud kohas rahvaürituse korraldamiseks piiranguid ei ole. Ettevalmistatud kohas seab üritusele piirid ainult koha mahutavus. Kaitse-eeskirjaga piiratakse ainult ettevalmistamata kohas rahvaürituse korraldamist. Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Hinnanguliselt on 50 inimese suurune grupp optimaalne, kuna see ei kahjustata kaitseala elupaiku ja maastiku üldilmet. Inimeste kaitsealal viibimisele on seotud piiranguid vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja ürituste võimalikust kahjulikust (tallamise) mõjust looduslikele kooslustele. Piirang võimaldab vältida rahvaüritust selleks ettevalmistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul saab korraldada rahvaüritust selleks ettevalmistamata kohas. Üldjuhul lubab kaitseala valitseja korraldada rahvaürituse selleks ettevalmistamata kohas, kui üritus ei kahjusta kaitseväärtusi ja ürituse korraldaja tagab ala heakorra (sisuliselt valmistab ala ette rahvaürituse korraldamiseks). Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi.

Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine. Ehitusseadustiku mõistes on kõik teed rajatised ja nendel liiklemisel tuleb lisaks arvestada liiklusseaduses sätestatud erisustega. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas metsa- ja põllumajandustöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Kavandatavad liikumispiirangute leevendused on kooskõlas looduskaitseadusega (§ 30 lõige 3) ja nende tõttu ei seata ohtu looduskaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Kaitsealal asub kergliiklustee lõik, millel puudub vajadus liikluse piiramiseks. Sõidukiga sõitmise lubamine ainult teedel on õigustatud, sest metsa- ja põllumajandustööd ning kaitseala hooldustööd on erandite nimistus. Väljaspool teid lubatakse sõita kaitsealal hooldustööde ning metsamajanduslike tööde tegemiseks. Sõidukite sõitmine väljaspool teid kahjustab orunõlvade erosiooniohtlikku pinnast ja on kahjulik elupaikade seisundile, seetõttu on see lubatud vaid kaitse-eeskirjas sätestatud juhtudel.

Kaitseala vetel võib sõita sise põlemismootoriga ujuvvahendiga. Sise põlemismootoriga

ujuvvahendiga sõitmine ei ole lubatud. Kaitsealal on ujuvvahendiga võimalik liigelda Alva jõel. Kaitsealal olev jõelõik on kitsas ja puudest takistatud, nii et suure tõenäosusega seal ujuvvahenditega ei liigelda. Mootorpaadid lihtsalt ei mahu jõe ääres. Ilma mootorita või elektrimootoriga ujuvvahendiga liikumine Alva jõel ei kahjusta kaitseväärtusi.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasöötajahiulukeid, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada paadisilda, seada projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita lautri püstitamist või laiendamist, kuna lauter on merre ulatuvate kiviridadega ääristatud paadisadam, mida on võimalik rajada ainult mereranda.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks. Sihtkaitsevööndi režiim tagab metsa- ja sookoosluse loodusliku arengu. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Koobaste sihtkaitsevöönd ja Tihemetsa sihtkaitsevöönd.

Koobaste sihtkaitsevöönd

Koobaste sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on Allikukivi ürgoru ja seal asuvate looduslike koobaste ja allikate kaitse, nende tutvustamine, maastikuilme säilitamine ning käsitiivaliste elupaikade kaitse.

Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik eeskätt Allikukivi ürgoru ja seal asuvate looduslike koobaste ja allikate ning käsitiivaliste elupaikade kaitseks. Kaitstavad elupaigatüübid on allikad ja allikasood (7160) ning koopad (8310). Koobaste sihtkaitsevööndis elavad II kaitsekategooria liigid veelendlane (*Myotis daubentonii*), suurkõrv (*Plecotus auritus*) ja põhja-nahkhiir

(*Eptesicus nilssonii*).

Tihemetsa sihtkaitsevöönd

Tihemetsa sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on Allikukivi ürgoru soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik soo- ja metsaelupaikade ning II kaitsekategooria loomaliikide elupaikade kaitseks. Kaitstavad elupaigatüübid on vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Tihemetsa sihtkaitsevööndis elavad II kaitsekategooria liigid veelendlane (*Myotis daubentonii*), suurkõrv (*Plecotus auritus*) ja põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*).

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasoleva maaparandussüsteemi hoiutööd ja loodusliku veerežiimi taastamine. Regulatsiooni eesmärk on tagada Alva jõkke suubuvate kaitsealast väljaspool asuvate maaparandussüsteemide eesvoolude korrasolek. Lubatud on taastada looduslikku veerežiimi, mis on vajalik allikasoo ja soovikumetsade seisundi parandamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, samuti on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Regulatsiooni eesmärk on tagada sihtkaitsevööndis olevate väärtuslike elupaikade ja kaitsealuste liikide elupaikade soodne seisund ning maastiku üldilme säilitamine. See jätab võimaluse teha kaitseala loodusväärtuste tutvustamise eesmärgil näiteks raieid inimeste ohutuse ja esteetilisuse kaalutlustel.

Koobaste ja Tihemetsa sihtkaitsevööndi maastikuilme säilitamiseks on vajalik säilitada kaitseala orunõlvadel olemasolevaid metsakooslusi, arvestades sealjuures ka nende metsade mõju maastikuilme esteetilisusele. Kui kaitsealuste liikide ja nende elupaikade ning allikate ja allikasoo kaitseks oleks eelkõige vajalik vältida sekkumist looduslikesse protsessidesse, siis esteetilisuse vaatevinklist oleks sekkumine just vajalik. Seetõttu on jäetudki koosluste kujundamise võimalus igakordseks kaalutusotsuseks, kuna mõnevõrra vastandliku kaitse-eesmärgi täitmiseks tuleb iga kord asjaolusid arvestades leida mõistlik kompromiss sekkumise või mittesekkumise vahel. Sekkumist tuleb lubada eelkõige kohtades, mis on puhkemajanduslikult olulised, aktiivselt külastatavatel aladel ja nende lähiümbruses, visuaalselt enim silmatorkavates paikades, nagu näiteks Allikukivi koobaste ümbrusesse jäävad puistud. Sekkumist metsakoosluste kujundamisse võib lubada sellisel määral, mis ei kahjusta kaitsealuste liikide elupaiku ja kui tagatakse, et säilib liikide soodne seisund. Sekkumist tuleb vältida Tihemetsa sihtkaitsevööndi metsakooslustes. Metsakoosluste seisundi parandamiseks (esteetilisuse suurendamiseks Koobaste skv-s), nagu näiteks kahjustuskollete uuenemiseks ja kaitsealal liikujate ohutuse tagamiseks, on kaitseala valitsejal õigus lubada sihtkaitsevööndis olevates metsakooslustes sanitaarraiet ja kujundusraiet ohtlike puude likvideerimiseks ning tormimurru ja putukakahjustuskollete likvideerimiseks, arvestades sealjuures ja loodusväärtuste kaitse vajadustega.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Kaitseala valitseja nõusolekul on Koobaste sihtkaitsevööndis lubatud ka tee, tehnovõrgu rajatise või muu tootmisotstarbeta rajatise ehitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Nii saab

vajaduse korral rajada ja hooldada kaitseala Koobaste sihtkaitsevööndis paiknevaid puhkerajatisi ning teha koobaste hooldustöid (näiteks koobaste sissepääsul oleva ukse vahetamine). Samuti võib tekkida vajadus hooldada olemasolevat kergliiklusteed, remontida truupe, paigaldada infotahvleid ja kaitseala tähiseid. Muu ehitustegevus on kaitse-eeskirja kohaselt keelatud.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, v.a kaitse-eeskirjaga lubatud ulatuses. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Piirang tuleneb looduskaitseseadusest ning on vajalik maastiku, elupaikade ja kaitsealuste liikide kasvukohtade säilimiseks.

2.5.5. Piiranguvööndi kaitsekord

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Allikukivi piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning käsitiivaliste elupaikade kaitse. Piiranguvöönd seob kaitseala maastikuliseks tervikuks. Piiranguvööndisse on jäetud majandamisest tugevalt mõjutatud metsakooslused.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi. Piiranguvööndis on lubatud puhtpuistute kujundamine. Piiranguvööndisse jäävad Alva jõe orunõlvadel kasvavad hall-lepikud ning orundi põhjas kasvav sookaasik. Nendes kasvukohtades ei ole mõistlik nõuda segapuistute kujundamist. Reljeefist ja mullastiku eripärast tingituna ei ole piiranguvööndis võimalik suures ulatuses puhtpuistute kujundamine. Nimetatud leevendus ei ohusta kaitseala looduslikku mitmekesisust.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise. Allikukivi maastikukaitsealal asuv Alva jõgi jääb valdavalt sihtkaitsevööndisse, kus veetaseme muutmise on keelatud. Piiranguvööndisse jääb lõik Alva jõest kaitseala põhjaosas. Kaitseala põhjaosas võib tekkida vajadus reguleerida kopra tegevusest tingitud veetaseme muutust. Tulenevalt tööde iseloomust ja tehnoloogiast ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise ohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata piiranguvööndis olevate veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise kaasnevate tööde mõju kaitseväärtustele, siis ei sea see leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Selleks et kaitsta järsuveerulisi ja allikalisi orunõlvaid erosiooni eest ning säilitada orunõlvadel võimalikult mitmekesiseid metsakooslusi ja maastiku üldilmet, on piiranguvööndis lubatud uuendusraie ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Uuendusraie puhul ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas konkreetne raieohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata piiranguvööndis tehtava uuendusraie mõju kaitseväärtustele, siis ei sea see leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud lageraie kuusikutes ja hall-lepikutes 0,5 ha suuruse langina. Piiranguvööndis kasvavad metsad valdavalt orulamma veertel ning moodustavad puhverala naabruses asuva intensiivse põllumajandusmaastiku ja kaitseala märgalade vahel. Piiranguvööndi metsad kaitsevad märgalaid võimaliku põllumajandusreostuse eest ja hoiavad nõlvadel ära erosiooni. Piiranguvööndi metsade puhverdusvõime (kaitsevõime) tagamiseks ei ole hea metsi lageraie korras maha raiuda. Samas on kuusikutes ja lepikutes otstarbekas uuendada metsa lageraie korras. Metsa kaitsefunktsiooni ja uuendamise vajaduse vahel kompromissi saavutamiseks on sätestatud, et lageraie on lubatud ainult kuusikutes ja lepikutes ning langi suurus ei tohi olla üle 0,5 ha. Kuni 0,5 ha suuruste lankide korral on tagatud piiranguvööndi piisav kaitsevõime ja häiringute mõju on minimaalne. Sellega hoitakse ära suurte, sobimatute lankide teke. 0,5 ha suurune lank tagab metsade loodusliku uuenemise, kuna kõrval asuva metsa mõju on veel küllaltki suur.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud turberaie kuni 2 ha suuruse langina. See tingimus on seatud piirkonna elustiku mitmekesisuse säilitamiseks. Turberaie koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise nõue aitab suurendada metsa looduslikkust piiranguvööndis asuvates kultuurpuistutes ja säilitada metsamaastikku. Turberaie langi pindala ei tohi olla suurem kui 2 ha, siis on häiringute mõju minimaalne. 2 ha suurune lank tagab metsade loodusliku uuenemise. Turberaiel raiutakse ala lagedaks järkude kaupa, mitte kohe, ja seda eeldusel, et vana metsa alla on tekkinud uuendus, mistõttu ei teki olukorda, kus metsa mingil hetkel pole. Seetõttu on reostuse ja erosiooni vältimise seisukohast raie negatiivne mõju väiksem ja raie on võimalik teha suuremal alal (võrreldes lageraiega).

Nii lage- kui ka turberaie korral on langi suuruse piirmäärad määratud tavapäraselt praktikas kasutatavatest määradest väiksemad. Selle põhjuseks on peamiselt see, et piiranguvööndi pindala on suhteliselt väike (15,8 ha), mistõttu suurte lankide korral oleks võimalik suhteliselt lühikese aja jooksul kogu piiranguvöönd lagedaks raiuda, mistõttu kannatab sellega nii ala sidusus kui ka maastikuline ja esteetiline väärtus, sest üldjuhul peetakse vanemaid metsi esteetilisemaks kui noori metsi. Ökoloogiliselt moodustab kogu ürgoru ala ühtse süsteemina toimiva terviku, mistõttu selleks, et säilitada kõrge looduskaitse väärtusega alade (sihtkaitsevööndite) vahel sidusus, on vajalik vähendada piiranguvööndis uuendusraiate intensiivsust.

Raie tegemisel metsamaal tuleb säilitada puistu liikide ja vanuse mitmekesisus. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile hektari kohta alles vähemalt 10 tihumeetrit puid, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. See tingimus aitab säilitada piirkonna elustiku mitmekesisust.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud energiapuistute rajamine ja maavara kaevandamine. Energiapuistu korral on tegemist intensiivselt majandatava monokultuurse kultuurkooslusega, mille rajamiseks ei ole kaitsealal kohta. Energiapuistute rajamine vähendab looduslikku mitmekesisust, rikkudes seejuures maastikuilmet. Energiapuistu rajamine nõuaks mõne olemasoleva koosluse pindala vähendamist ja on seega vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega. Maavara kaevandamine rikuks piirkonna veerežiimi, elupaikade seisundit ja muudaks oluliselt maastiku üldilmet ning on seega vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega.

Piiranguvööndis on keelatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Kaitseala piiranguvöönd asub Allikukivi ürgorus ning seal ei ole ruumi ehitiste püstitamiseks ilma kaitseala kaitseväärtusi kahjustamata.

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, kuna see muudab ümbritsevate alade veerežiimi ja mõjub ebasoodsalt elupaikadele.

Piiranguvööndis on keelatud väetise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine. Kaitseala piiranguvööndisse jäävad valdavalt nooremad majandatavad liigniisked metsad, kus väetise ja biotsiidi kasutamise korral on väga suur risk, et need satuvad kaitseala väärtuslikele elupaigatüüpidele ja Allikukivi jõkke. Biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine mõjutab koosluste looduse tasakaalu ja elustiku mitmekesisust.

3. Menetluse kirjeldus

Allikukivi maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 12.–28. oktoobrini 2016. a Keskkonnaameti Lõuna regiooni Viljandi kontoris ja Saarde Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 12. oktoobril 2016. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 13. oktoobril 2016. a maakondlikus ajalehes Pärnu Postimees. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 11. oktoobril 2016. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva kuue kinnisasja kaheksale eraomanikule ja Riigimetsa Majandamise Keskusele, Pärnu Maavalitsusele ning Saarde Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Avalikustamise käigus esitas arvamuse Riigimetsa Majandamise Keskus.

18. oktoobril 2016. a esitas Riigimetsa Majandamise Keskus arvamuse Allikukivi maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu ja seletuskirja kohta. Riigimetsa Majandamise Keskus juhtis tähelepanu, et määruse seletuskirja osa, mis puudutab allikate ja allikasood (7160) elupaigatüüpide levikut, on segaselt sõnastatud. Keskkonnaamet vaatas määruse eelnõu seletuskirja kriitiliselt üle ning korrigeeris seletuskirja sõnastust ja tegi vastavad parandused.

Allikukivi looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 1. novembril 2016. a Kilingi-Nõmme klubi saalis, kus osales kolm isikut. Arutelul kaitse-eeskirja eelnõule parandusettepanekuid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50). EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 17 on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Allikukivi loodusala, mille kaitseks on moodustatud Allikukivi maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Allikukivi maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Allikukivi loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbriga K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala alade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbriga C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Kaitseala moodustamisega tuleb muuta ka loodusala piiri. Pärast Allikukivi maastikukaitseala moodustamist viiakse Allikukivi loodusala piirid vastavusse Allikukivi maastikukaitseala piiriga. Piirimuudatused on tingitud loodusväärtuste paiknemisest, kaitseala laiendustest ning loodusala piiri ebaloomilisusest (piir kulges kohati põllumaadel). Kuna hilisemate inventuuride käigus on selgunud, et alal leidub rohkem elupaigatüüpe, kui neid on nimetatud kõnealuses korralduses Allikukivi loodusala kaitse-eesmärkidenä, on kavas korralduses nimetatud kaitse-eesmärke täpsustada ja täiendada.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Allikukivi loodusala kaitse-eesmärkide hulka elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning parandada kaitstavate liikide nimekirja. Parandusega võetakse kaitstavate liikide nimekirjast maha tiigilendlane (*Myotis dasycneme*).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Allikukivi loodusala piire. Allikukivi loodusala piiride muutmisel lisanduvad Natura 2000 võrgustiku alade hulka osaliselt järgmised kinnistud: Allikukivi kergliiklustee, Allikmäe, Lasketiiru tee 2, Valga mnt 1 ja Valga mnt 2. Loodusalast jääb välja üks kinnistu: Vasu. Loodusala pindala väheneb kinnistutel Kärsuveski ja Allikaoru.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada

metsakoosluste ja seal leiduvate liikide ning sookoosluste kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitseala moodustamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Allikukivi maastikukaitseala asub Kilingi-Nõmme linna vahetus läheduses ja osaliselt Tihemetsa asulas (asula piiril). Maastikukaitsealal ei asu hooneid ega tootmisrajatisi, 45% alast on riigimaa, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Mõju majandusele on keskmine. Mõju majandusele avaldub kaitsekorraga seatud piirangutes metsade majandamisele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Pärnu maakonna asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused on leidnud käsitlemist maakonna teemaplaneeringus „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”, mis jaguneb kaheks allteemaks: „Pärnumaa roheline võrgustik” ja „Pärnumaa väärtuslikud maastikud”. Teemaplaneeringu kohaselt asub Allikukivi maastikukaitseala kõrge väärtusega Kilingi-Nõmme–Saarde maastikul. Teemaplaneering esitab soovitusel väärtuslike maastike kaitsmiseks ja säilitamiseks. Üheks maastike säilitamise soovituseks on väärtuslikumate ja ohustatumate maastikuelementide kaitse all võtmine (Pärnu Maavalitsus, 2003).

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulu vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksu määrast. Senise piiranguvööndi asemel sihtkaitsevööndi moodustamise ja kaitseala laiendamise tõttu laekub maamaksu Saarde vallale vähem ligikaudu 74 eurot aastas. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Allikukivi looduskaitsealal on 13,2 ha eramaid. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Saarde vallas 2014. aastal 862 ha maatulundusmaaga 85 tehingut kogusummas 1 979 701 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 2297 eurot ning sihtkaitsevööndis oleva 6,6 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind ligikaudu 15 160 eurot.

Kaitsealal jääb eramaadele 4,9 ha metsamaad, mis asub sihtkaitsevööndis. Kaitsealal, mis on ühtlasi loodusala, saab vastavalt maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrusele nr 39 „Natura 2000 erametsamaa toetus” taotleda metsatoetust 110 eurot sihtkaitsevööndi metsamaa hektari kohta.

Allikukivi maastikukaitseala kaitsekorra uuendamise arvatakse kaitseala koosseisus piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 6,1 ha metsamaad ja kaitsealaga liidetakse 10,2 ha metsamaad, mis jääb piiranguvööndisse. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 156 eurot hektari kohta aastas. Piiranguvööndi metsade majandamine on kitsendatud ja piiranguvööndi metsade kavandatav raiemaht on ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu lisapiirangute seadmisel ligikaudu 2384 euroni.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Maaeluministerium kooskõlastas eelnõu märkusega arvestamisel. Soovitud täpsustus on seletuskirja lisatud. Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Siim Kiisler
Keskkonnaminister